

MAHLAKUU

Helülinõ Setomaa: kinkõ uma om laulukultuur?

Kaiõh, õt minkõst aolehe' kirotdõdas, sis paistus, õt helü' olõ — õi' Setomaad maaha jätnü'. Nii pilli — ku' ka' lauluhelü om kõõ olnu' inõmistõl seeh ja näide ümbre. Hellü mõistõtas kinni püüdä' aastasaa jago. Ütskõik mäane toro suuhtõ tsusati, helü säält vällä peteti, kirotab SARVÕ ÕIÕ.

Keväjä tetti paiupille, minkõst naase' laulva' s'ooni' maani', õt tuu helü oll nii illos ku' Pihkva pillil vai Kahkva kandlõl. Seto mehe' mõistsõ' puuhalost kandlõ' vällä rako', minkõ perrä karati. Kandlõ helü olõ — õs tiidä — äi' ku' kõva — kannõl salli — is katsata, taha — as kuut tä kargajja. Ja ku' joudsõ' edimätsõ' lõõdsapilli' mii' mihi üskä, sis kattõ' kandlõ' ja tullil' ka' tõõsõ' tando'. Inne tandõ õgaüts eishindä iist tsõõrih, a sis naati katõgese paarih tandsma.

Nutovi Mirjam käve aprilli kuuh Setomaa lõõtsamängil küläh, õt mii' kõik saasi' rohkõba tiidä' ummist pillimiihist ja mäntse' pilli' ja mängjä' omma' innidõl aol olnu'. Õgah nulgah om kuningriigi aupaprõga' pillimiihis, a Mikidämäe pillimehel, Tero Kaljul om nuid aupaprit pia sainatäüs, tä om säitsmel kõrral tunnstõt kõgõ parebast seto pillimehest.

Ja nii ku' üldäs — säntsit mihi om veid' okõsõ, kiä' viil mõistõva' vannamuudu kargust mängi' ja nii takti perrä, õt jala' läävä' väelüisi minemä. Kalju esägi' oll väiga hüä pillimiihis, kedä tiiti ja tuntõ. Katsa vai ütsäästaga vanult mõistsõ tä huulõpilli mängi'. Vanastõ jouti ja mõistõti õks tüüd tetä' ja illa pitä'.

Mirjam kiroto Kaju jutu üles nii: «A õgas vanastõ muud olõki — is ku' puulpühä pilli sälgä ja minek. Ku' õdagu kokko minti, sis tandõ õks kellä katõ — neläni' vällä ja päält tuud olõ — õs muud ku' kodo ja magama. «A õgas hummogu kotoh lasta — as viländ maada', tuud olõ — õs mõtõldagi'. Ja nii eteli ja olti ja jouti tõiega' kõrda saia' ja latsõ' kavi' toolkulitsõ' ja tüülitsõ'.

Setokõisi om liinu piteh rohkõba lajah ku' Setomaalõ jäännü'. Ja nii nä sis kogonõsõ' kokko ja pidävä' ummi pühhi ja andva' tuust tiidä' ka' tõisilõ. 22. aprillil kuts päälliina seto laulupark Sõsarõ' kokko umadsõ' ja sõbra', õt lihavõõtõpito pitä'. A mõnõ päävä peräst, 28. aprillil oll Mari Sangaridõ Päiv

ja sis sõidi' Marimaalt külälisõ' Setomaalõ ja õdagu olti Obinitõsa galeriis Hal'as Kunn, koh mari' näütsi' ummi tandsa ja laula ja seto' ummi.

Kinkõ uma om kultuur? Nii ku' mõistõta — ai' üldä', kiä' om illos ja kiä' om hüä, nii ka' tiidä — äi', mia' om kultuur ja tuupeäst saia — ai' jako, õt kinkõ uma kultuur om. Obinitõsa nulgah laulunaisi lauluhelü' sai' ütte karpil, helüaolugu sai helütsõõrõ vai siidiplaatõ pääl ja sis tekkü jal' küüsüminõ, õt kinkõ uma om laulukultuur?

✕✕✕ **Ja rahvakultuur, tuu tähendäs üte rahva kultuuri, tuu hoitminõ ja kaitsminõ om kõgõ rassõp ja keerulitsõp.**

Kõik kultuurihoitmisõ säädüse' kõlba — ai' kõigilõ ütte muudu. Ja rahvakultuur, tuu tähendäs üte rahva kultuuri, tuu hoitminõ ja kaitsminõ om kõgõ rassõp ja keerulitsõp. Nelädsõh siidiplaatõ (CD) «Lauluhõpõ hellin» pääl om laula, mia' omma' lindstet Eesti Raadio puult 1987. aastagal ja näil om nuidõ pääl autorioigus ja mii' piasi' nuidõ iist näile masma, ku' no' tuud mõõsi'.

Ja sis tullegi' vällä nii, õt kas panda' aoluulitsõ' laulu' plaadi pääl ja naka — ai' müümä vai panõ — õi' ja saa müvvä'. Naase' arvski', õt parep om, õt ku' kõigi iistlauljidõ helü' jääsi' õks plaadiaolukku ja tuuperäst omma' plaadi' õnnõ kingtusest. Pääl Helbi plaadi om tulnu' vällä viil Puravitsa külä tsidside Tähe Anne ja Loho All' a plaat ja Ungavitsa küläst peri Sepämäe Anne plaat.

Laulu ja tandsu kõrval tulõ õks ka ello ellä' ja tüüd tetä' ja rahha saia'. Õt mõistasi' tetä' säänest umatettüist kraami, midä tõõsõ' tahtva' osta', sis tuud tulõ oppi'. Seto Käsitüü Kogo pruum säänest oppa-

mist iist võtta' ja tetä' kooltuusi ja sõitmisõ muialõ, õt kaia' kuis tõisil om.

Üts pikep kooltus alost mai kuuh, ku' olti Vorskah, juuni kuuh sõit Talinahe kaema kuis Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liit eläs ja midä päälliinah tetäs. Üteh kuuh k'audas laatu pääl tavaari mõömäh.

Kotusõ kultuurihoitja om ka' kuul. Mõnõ inõmisõ mõttõ' aolehele Meremäe — Obinitõsa, Vorskah ja Irboska kooliharidusõst.

Täambätsõ päävä Setomaa kooliharidus lätt pia aolukku ja tuust naatas kõnõlõmma, nii ku' Pihkvah 10. — 12. aprillini kõnõldi Pihkva oblasti arheoloogiast ja aoluust, a ka' kaibmistõst Setomaal. Seminar oll rahvusvahelinõ ja Eestimaalt olli' sääl Heiki Valk, Mare Aun ja Arvis Kiristaja, kõik nä kõnõli' midägi' ka' Setomaa maa — alotsõst aoluust.

Setomaad olõ — õi' ja tuuperäst saava' seto' läbi Võromaa viiprojektist laskõ' hindäle kodomorolõ kao' kaiba'. Väiga' oodõ abi ja pall'õ' perre' sai' hindäle elämistõ vii. Ilma veeldä' om rassõ ellä'. Meremäe vallah

om kõõ olnu' viiga' kitsas. Sõõgi tegemisõst om vett tuud lättõst ja eläjilõ lumbist.

A ku' suvi om kuiv olnu', sis viiga' om õks peris pedaa olnu'. Tulõ luuta', õt vahtõnõ kaivanõd tõmba — ai' tühäst projekti rahhu iist tett kaivõ.

Ütskõik midä muial liinõh vai koh kavvõbal tetäs, meil Setomaal proomtas hilläkeiste ellä', umma hoita' ja hüvvä miilt tunda' tuust, mia' meil viil alalõ om. Setomaalõ vaest tulõsi' noorõ' rohkõba tagasi, ku' siih elo rutoba lääsi' säntsest ku' muial.

Ku' tulõsi — i' minnä' internetti otsma koolimaja ussõ taadõ vai seltsimaja moro päälõ vai ku' müüdä kihotav massin mata — ai' sinno tiitolmu ala vai ku' võisi' olla' kindla, õt hummõn sündüväl latsõl om olõmah kuul kohe minnä'.

Las päälliinah keeletäs õdagu viina osta' ja las pronksmiihis sais mõnõ meetri kavvõbah ku' inne, a Setomaal võõdas õks õdagidõ pilli üskä ja mindäs kohegi' kokko ja laulõtas ja kul'atõdas. ■

LAULEV KUTSA: Sel aastal Kuninga pillimehe tiitli saanud Nikolai kõiv oma koeraga musitseerimas. Foto Mirjam Nutov